36. Um "Scrútator"

3 blöð qto. merkt:
Safnari fágætra íslenzkra orða og sígildra.

Skrutator

F. Scrutateur, leitandi, könnuður, rannsóknarmaður,
" Scruter, scrutinize, scrutiny (enskt)
Lat. scrutinium (af scrutari) og ital. scrutinare þekkja þeir vel, sem að páfavalinu standa. – Flendingar nota það sem dulnefni (til að „breida yfir" eitthvað, t. d. kunnáttu sína og smekkvísi í meðferð síns eigin móðurmáls, er hann segir, að sé „rakin almennings", þannig: „að ahrera þeim í venmilega meiningarleysu (!) (røre dem i en vammelig Meningsløshed og ulkar Tankegang).

Heyrðist mér það rétt, að hr. B. S. væri þessu „ölu fyllilega samþykkur", er hann fjallaði um Snorra og vörð um ísl. mál, 4. maí? Hafi eigi verið um misheyrn mína að ræða, má gera ráð fyrir, að málhreinsunin sé á góðum vegi og fari rétta átt, einkum nú, er gerðar eru gælur við blótsyrðin (og klámið) fyrir atbeina scrutators – og útvarpsins, en þótt aðrar þjóðir tali um þvílík orð með tæpitungu, t. d. Englendingar nefni „þann gamla" The Old Gentleman, Svíar Jevel, og Þjóðverjar Henkel, Frakkar nefni bústað hans Infernal eða d'enfer o. s. frv. þá fyrirverða þær sig alls ekki fyrir að gera gælur við þau og halda þeim hátt á lofti. Síðan þjóðin skammast sín fyrir þau, og síst af öllu mundu þær líða það, að útvarpsvegginn þeirra bergmálaði viðurstyggilegar útlistanir þeirra og skilgreiningar. Látum götulífið og skrílinn um það. „Þú lærir börnin málið, að það er fyrir þeim haft"; og frá útvarpssalnum mó nú heyra m. a. í leikritunum, útvarpssögunum þjóðleg orða, sem eru „algerlega fordæmanleg". Þetta er þó talið gjaldgengt með sama tagi mesta menningartæki nútímans. Hinar rammvenjulega „rakin almennings" mátunda þar hatdlega um sem komið er, hvað sem síðar kann að verða, þegar hin uppvaxandi kynslóð hefir aflað nægra fróðleiks í meðferð hinna „mislausum hiðýra" sinna. Hvað eiga klámyrði skylt við heiti guðlegrar hreiningar? Er þetta allt eitt og hið sama? Það virðist eigi að skilja það svo, því segir, „klámyrði eða heiti guðlegrar hrein" þetta hefði verið talið guðlast áður fyrrum, en hvað er það nú? Sómatilfinning-

gini", sem börnum og unglingum er ætlað að smjatta og vöðla í munni sér, „nema þegar þeim fylgir full meining og það sé sagt skýrt og skorinort."
Það er fagurfræðileg skemmda, að tarna, og hún á áreiðanlega fyrir sér að þróast, ef svo verður framhaldið, sem byrjunin. —

Hvað þýðir nafnorðið *af*? Hvar er það (ætíð) að finna? Hver eru (sitar-) einkenni þess, gagnsemi og notkun?

<u>Scrutator</u> – orðið er franskt og þannig ritað: Scrutateur, sem m.a. þýðir leitandi, könnuður, rannsóknarmaður, o.s.frv. Scruter (fr.) og scrutinize (enskt) svo og scrutiny (einnig enskt) eru öll sömu þýðingar. Latneska orðið Scrutinium (af scrutari) eða ítalska orðið scrutinare þekkja þeir best, kardínálarnir, sem að páfavalinu standa, en að Íslendingar taki við þetta til þess að breiða yfir nafnleysi sitt, sem gat verið leitandi eða könnuður, gæti verið til þess, að hann væri svo illa að sér í sínu eigin móðurmáli og smekklaus, að hann þyrfti ekki að rita þannig lagað og telja það „nudda almennings" – ... eða kvörn þeirra í vanmilega meiningarleysu"(!) (en meiningslös vammelighed). Þetta virtist mér þér, sem fylgja í eingöltu" – eða svo tókst mér eftir í Kveld –, engu síður en í átarlegri útlistun hans og nákvæmlegri skilgreiningu í blöðunum og öðru því dóti.

Getur það verið, að þér viljið, sem íslenskur maður, leggja blessun yðar yfir annan eins óþverra sem þennan, er allar siðaðar þjóðir fyrirlíta og fyrirverða sig fyrir að láta til sín heyra? Því trúi ég ekki, nema þér undanskilið það í þessum stað, enda á í þessu helst von að frá þeim stað heyri ég gleggst og oftast flest eða öll þau illu orð sem finna má í íslensku máli. Eða hvað segja leikritin, sem þar eru flutt, útvarpssögurnar o.fl.? Skyldi þetta bæta og viðhalda menningarbrag nútímans vora landsmönnum öllum, og þá einkum börnunum til þeirrar hollustu sem til er ætlast og það á að vera og gæti verið! Eða er það nokkurs konar framhaldsskóli fyrir börn þau, er lokið hafa fullnaðarprófi í barnaskólunum? Menn álíta að svo gæti verið. En væri svo, mætti telja það ólöglega málbrenglun, m.a.s. skaðlega.

Virðingarfyllst

Safnari fágætra ísl. orða og [illegible].